

Bernard Sabbath En amerikansk soldats skæbne

Af Poul Martin Kjær, Bedsted

I slutningen af september 1944 fandt afdøde strandfoged Jens Martin Jensen, Stenbjerg, på sin daglige inspektionstur langs Stenbjerg søndre Strand, liget af en ilanddreven militærperson, hvis navn og nummer senere kunne identificeres som værende Bernard Sabbath, nr. 16 129 636. Man antog ham for at være ca. 20 år gammel.

Da han blev fundet, var han nøgen med undtagelse af fødderne, som bar støvler. Dækkende benene fra knæet og nedefter sås rester af en nedkrænget flyverdragt. Liget viste dødbringende skudsår i brystet og et skud gennem højre lår.

Selv i døden havde han et tiltalende ydre.

Således indleder afdøde overklitfoged Axel Rasmussen sin beretning om en "Flyverbegravelse i Stenbjerg", i Historisk Årbog for Thy og V. Han Herred, årgang 1980. Selv om det er et tragisk emne, giver Rasmussen en spændende beretning om de følelser, tanker og det postyr, som fundet af den døde unge mand forårsagede blandt lokalbefolkningen og ikke mindst hos besættelsesmagten.

Via gemte breve og diverse avisudklip m.m. fra perioden i krigsårene har det været muligt at gøre efterfølgende tilføjelser til den amerikanske soldats videre skæbne:

Bernard Sabbath havde som skytte sammen med ni andre besætningsmedlemmer deltaget i et bombetogt mod Kiel d. 24. august 1944, ombord på et amerikansk Liberator bombefly. Flyet blev ramt af tysk antiluftskyts og fik derved en del fatale skader bl.a. i flyets instrumentering, men det nåede efter angrebet ud over Nordsøen. Instrumenterne viste, at flyet var ved at løbe tør for brændstof, hvorfor flyets pilot,

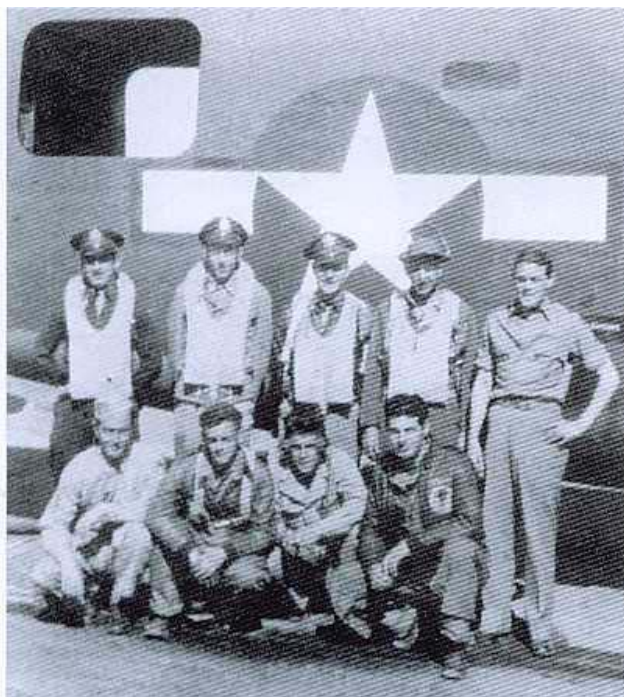
Joe Garrett, gav ordre til, at mandskabet skulle forlade flyet. Ni mand sprang ud med faldskærm, alle medbringende deres nødudstyr. Hvert besætningsmedlem var udstyret med bl.a. en mindre gummibåd som en del af deres overlevelsesudstyr.

De ni mand forlod efter aftale det beskadigede fly i en samlet gruppe i forventning om også at lande samlet på havet, for derved at kunne give hinanden gensidig hjælp og opbakning. Det vides, at de alle landede sikkert på havet, og at det lykkedes alle at komme ombord i deres medbragte gummibåde.

Den viden har man fra en amerikansk pilot, som førte et af bombetogtets ledsagende jagerfly. Han observerede de ni nødstedte besætningsmedlemmer på havet og overfløj dem jævnligt for at give dem moralsk støtte, indtil hans brændstofbeholdning lige netop kunne bringe ham tilbage til England. Over radioen havde han forinden rapporteret de ni nødstedte mænds position til rette militære redningsmyndighed i England.

Flyets pilot Joe Garrett, eneste overlevende fra missionen. (Eight Air Force Bomber Stories, forfatter Ian McLachlan)

Flyets besætning. Personen længst til venstre i bagerste række og nr. to fra venstre i forreste række, deltog ikke i Kielmissionen. Den ene var sygemeldt, den anden deltog, men med et andet fly. Den unge mand knælende længst til højre i forreste række er Bernard Sabbath. (Fra bogen Eight Air Force Bomber Stories, forfatter Ian McLachlan).

For piloten Joe Garrett var muligheden for at redde sig ud af det stærkt havarerede fly forpasset, idet flyet gik i spin, hvorfor Garrett ikke kunne forlade det, men det lykkedes ham imidlertid at få så meget kontrol over flyet, at han besluttede at fortsætte mod England, vel vidende at han kunne risikere at skulle nødlande på havet.

Imidlertid slap brændstoffet ikke op, hvorfor det lykkedes Garrett at nå den engelske kyst og der at springe ud med faldskærm og efterfølgende lande i god behold i Suffolk. Flyet fortsatte førerløst, indtil det uheldigvis ramte stuehuset til en landbrugsejendom, uden at der dog skete tab af menneskeliv."

Drevet af havstrømmen langs den jyske vestkyst landede liget af Bernard Sabbath på stranden i Stenbjerg, d. 25. september 1944, altså

ca. en måned efter det skæbnesvangre bombetogt mod Kiel.

I første omgang blev Bernard Sabbath begravet af tyskerne i den yderste klitrække uden kiste og tæt på det sted, hvor han var blevet fundet. På graven satte tyskerne et hvidt træ Kors med følgende påmalede indskrift:

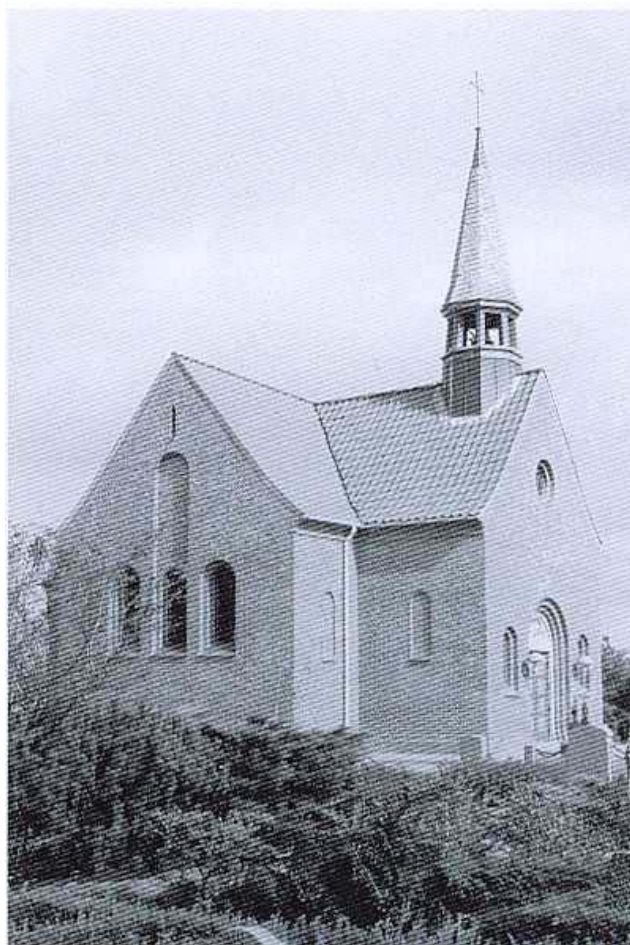
A. M

27-9

1944

HIER LIEGT EIN ENGL. FLIEGER
NAME UNBEKANNT.

Lokalbefolkningens naturlige omsorgsfølelse for den afdøde passede på flere måder ikke med besættelsesmagtens regulativer, hvorfor man senere søgte og fik tyskernes tilladelse til at opgrave liget, flytte det fra klitrækken ved Vesterhavet til Stenbjerg Kirkegård og der begrave det i indviet jord d. 2. januar 1945.²

Stenbjerg Kirke

B. Sabbaths grav i klitterne ved Stenbjerg. (Ukendt fotograf). (Billedet er udlånt af Lokalhistorisk Arkiv i Thisted).

Et gammelt fotografi af graven på Stenbjerg Kirkegård viser, at man antageligt har brugt trækorset fra graven i klitrækken, og man har kunnet ændre indskriften til:

A. M
27-9
1944

WURDE HIER DIE LEICHE DES ENGL.
FLIEGERS
BERNARD SABBATH
Nr. 16 129 636 BEIGESSETZT.

Om begravelsen er udførligt berettet i Historisk Årbog af Axel Rasmussen, hvor der blandt andre Stenbjergboere nævnes afdøde købmand Martin P. Hansen.

En af købmand Hansens døtre, afdøde Tove Cox, var under krigen bosiddende i Hampton, dengang en forstad til London. Under hendes første besøg efter krigen i sommeren 1945 hos forældrene i Stenbjerg fik hun fortalt om fundet af den unge soldat og den efterfølgende begra-

velse af Bernard Sabbath på den lokale kirkegård.

Efter fru Cox's hjemkomst til England må et eller andet have sagt hende, at måske havde Bernard Sabbaths nærmeste pårørende ingen viden om hans tragiske skæbne og om gravstedet på Stenbjerg Kirkegård, hvorfor hun den 3. september 1945 afsender et forklarende brev til Air Ministry i London.

I brevet beretter hun om fundet og tilstedeværelsen af den begravede og om gravstedet på Stenbjerg Kirkegård.

B. Sabbaths grav på Stenbjerg Kirkegård. (Ukendt fotograf)

Den 24. september 1945 modtager hun en svarskrivelse fra samme Air Ministry, hvori oplyses, at der har man ingen indberetning om en savnet militærperson med identifikationen 16 129 636 Bernard Sabbath.

Brevet fortsætter med at foreslå fru Cox, at hun henvender sig til Royal Air Force i England med sine oplysninger.

Tel. No. : GERRARD 9234, Ext. ....

AIR MINISTRY
73-77 OXFORD STREET
LONDON, W.1

Correspondence on the subject of this letter should be addressed to THE UNDER SECRETARY OF STATE, AIR MINISTRY (P.4 (Cas.)), and should quote the reference P.4 Cas. B.3 B.

Your Ref. ....

24 September, 1945

Madam,

I am directed to refer to your letter dated 3rd September, 1945, and to advise you that there is no trace in our records of an airman 16129636 Bernhard Sabbath as a casualty.

If you are aware that this airman is a casualty, it is suggested that you communicate with the Royal Air Force, Record Office, Barnwood, Gloucester, who will be able to assist in identifying him.

I am, Madam,
Your obedient Servant,

A. B. J.

for Director of Personal Services.

Mrs. J. Cox,
8, Percy Road,
Hampton, Middlesex.

Brev fra Ministry of Air af 24. september 1945.

Det gør hun d. 27. september 1945, hvorfor Royal Air Force modtager samme enslydende henvendelse, som hun tidligere har sendt til Air Ministry i London.

Den 4. oktober s.å. modtager fru Cox en svarskrivelse fra Royal Air Force, hvori man oplyser, at Royal Air Force ikke kan identificere personen, idet ingen med oplyste personlige data er tildelt nogen tjeneste i Royal Air Force. Samtidig returnerer man et dansk avisudklip omhandlende Sabbath, som fru Cox har vedlagt sin tidligere henvendelse til Royal Air Force.

Fru Cox henvender sig igen om sagen til Royal Air Force, idet man derfra d. 30. oktober 1945 i et brev yderligere bekræfter overfor fru Cox, at man intet kendskab har til Bernhard Sabbath, men man oplyser, at man har fremsendt kopi af fru Cox's henvendelser til USA Head-

Telephone No. : SPRINGWELL 2616 RECORD OFFICE,
ROYAL AIR FORCE,
GLOUCESTER.

Telegraphic Address : RECORDS, TELEX. GLOUCESTER.

Any communications on the subject of this letter should be addressed to : AIR OFFICER i/c RECORDS, Address as opposite, and the following number quoted :— ZCID/14040/31.

Your Ref. ....

Date 4 October, 1945.

Madam,

BERNHARDT SABBATH.

With reference to your letter dated 27th September, 1945, it is regretted that it has not been possible to identify the above-named airman from my records as the number 16,129,636 has not been allotted to any serving airman of the Royal Air Force.

The newspaper cutting enclosed with your enquiry and the letter from Air Ministry, are returned herewith.

I am, Madam,
Your obedient Servant,

A. B. J.

for Air Commodore,
Air Officer i/c Records,
ROYAL AIR FORCE.

Mrs. J. Cox,
8, Percy Road,
HAMPTON, MIDDx.

Brev fra Royal Air Force af 4. oktober 1945.

quarters i London.

Den 28. januar 1946 modtager fru Cox en skrivelse fra American Embassy i London. Heri bekræftes det, at S/Sgt. Bernard Sabbath med Serial No. 16129 636 har været savnet siden d. 24. august 1944, og at man venligst anmoder fru Cox om at give dem alle de oplysninger, hun har vedrørende Bernard Sabbaths skæbne.

Den Amerikanske Ambassade må herefter have henvendt sig til Royal Air Force, for d. 4. februar 1946 modtager fru Cox en henvendelse herfra, hvori man anmoder hende om, at fremtidig kommunikation om sagen sker til en anden adresse, og samtidig oplyses det, at den Amerikanske Vice Consul er orienteret om, at han snarest vil få en nærmere redegørelse fra hende om sagen.

AC
 Telephone No.: SPRINGWELL 2616   RECORD OFFICE
 Telegraphic Address :   ROYAL AIR FORCE
 RECORDS, TELEX, GLOUCESTER   GLOUCESTER

Any communications on the subject of this letter should be addressed to :-
 AIR OFFICER i/c RECORDS
 Address as opposite,
 and the following number quoted :- ZCID/14040/32
 Your Ref. ....

30
 Date.. October, 1945..

BERNARD SABBATH

Madam,

I have to refer to your letter dated 5th October, 1945, and to inform you that the number quoted by you has not been allotted to any member of the Royal Air Force. Copies of your letters have however, been forwarded to the U.S.A. Headquarters, London, to ascertain whether the deceased person concerned was a member of the American Air Force.

I am, Madam,
 Your obedient servant,
J. J. Cox
 for Air Commodore,
 Air Officer i/c Records,
 ROYAL AIR FORCE.

Mrs. J. Cox,
 8 Percy Road,
 Hampton,
 MIDDLESEX.

Brev fra Royal Air Force af 30. oktober 1945.

AMERICAN EMBASSY
 OFFICE OF THE MILITARY ATTACHE
 1, GROSVENOR SQUARE, W. 1
 LONDON, ENGLAND.

Misc. 1093   28 January 1946

Mrs. J. Cox,
 8 Percy Road,
 Hampton, Middlesex.

Dear Mrs. Cox:

Reference is made to your letter to the Air Ministry stating that the body of Bernard Sabbath was washed up on the beach near your home in Denmark, and is now buried at the cemetery there.

S/Bgt. Bernard Sabbath was a member of the American Air Force (Serial No. 18129858) who was reported missing in action on 24 August 1944. The Adjutant General of the U.S. Forces in the European Theater has requested that all known or obtainable details relative to date and place of burial be obtained and forwarded as soon as possible.

It will be greatly appreciated if you will furnish this office with all information you may have in this case, in order that we may transmit the details to our Adjutant General as requested.

Very sincerely yours,
Milton M. Turner
 MILTON M. TURNER,
 Colonel, Air Corps,
 Military Air Attache.

Brev fra den Amerikanske ambassade af 28. januar 1946.

BB/DS.
 Telephone No.: SPRINGWELL 2616   RECORD OFFICE,
 Telegraphic Address :   ROYAL AIR FORCE,
 RECORDS TELEX, GLOUCESTER   GLOUCESTER

Any communications on the subject of this letter should be addressed to :-
 AIR OFFICER i/c RECORDS.
 Address as opposite,
 and the following number quoted :- ZCID/14040/35.
 Your Ref. ....

Date.. 4 February 1946..

BERNARD SABBATH.

Madam,

A communication has been received from the American Embassy, London, requesting that all details relative to the date and place of the above named's burial be forwarded. In these circumstances, it is requested that you write direct to the following address, quoting reference number ' 330 JJC/HC of 18th January 1946,' furnishing whatever information you may hold.

The American Vice Consul has been informed that he may expect a communication from you in the near future.

I am, Madam,
 Your obedient servant,
J. J. Cox
 for Air Commodore,
 Air Officer i/c Records,
 ROYAL AIR FORCE.

Mrs. J. Cox,
 8, Percy Road,
 HAMPTON, MIDD.

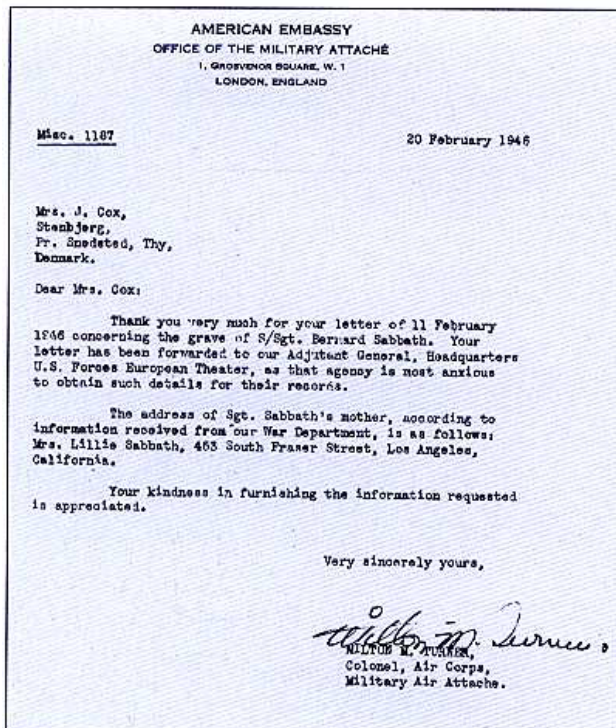
Brev fra Royal Air Force af 4. februar 1946.

Sygdom i fru Cox's nærmeste danske familie gør, at hun i en periode i vinteren 1946 opholder sig hos sine forældre i Stenbjerg.

Hun modtager her d. 20. februar 1946 fra deri Amerikanske Ambassade i London et brev, hvori man henviser til og takker for, hvad hun har oplyst om Bernard Sabbath's gravsted i Stenbjerg, og man fortæller, at hendes oplysninger er viderebragt til "Adjutant General, Headquarters US. Forces European Theater".

I et af sine breve til de amerikanske militære enheder må fru Cox have udtrykt ønske om at få oplyst navn og adresse på Bernard Sabbaths nærmeste familie, for i brevet fra ambassaden oplyses Bernard Sabbaths mors navn og adresse som værende: Mrs. Lillie Sabbath, Los Angeles, California.

Det må formodes, at man i USA Headquarters i London, da man får kendskab til Bernard Sabbaths skæbne, har meddelt Bernard Sabbaths nærmeste familie dette, men det vides, at fru Cox har skrevet til fru Sabbath, bekræftet af følgende brev fra fru Sabbath til fru Cox:

*Brev fra den Amerikanske ambassade af 20.
februar 1946.*

Kære fru Cox

14. august 1946

Jeg skrev til dig i april som svar på dit tidligere fremsendte brev, hvori du fortæller om min søn Bernard Sabbaths skæbne, og da jeg ikke har modtaget noget svar på mit brev, er jeg nået til den konklusion, at mit første brev til dig er tabt under forsendelsen.

Imidlertid vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke dig for alle de besværligheder, du har haft med at informere mig om min søns grav. Gennem dit brev fik jeg den første sikre viden, om min søn var levende eller død. Det Amerikanske War Department havde kun informeret mig om, at han var savnet. De havde på ingen måder noget bevis for, at han var død.

Bernard var min eneste søn, hans får døde for ti år siden, så hele mit liv var tæt knyttet til min søn. Jeg har altid håbet og bad til, at Bernard et eller andet sted var i live, og at han ville komme hjem til mig, men sådan skulle det ikke gå.

Dine breve var som at få breve fra en engel. De gav mig en vis befrielse, selv om nyheden ikke var god. Den får mig til at føle mig bedre, nu hvor jeg ved alt i stedet for at leve idet uvisse.

Hvis ikke det er til for meget besvær, vil jeg gerne, om du kunne forsyne mig med yderligere nogle oplysninger, bl.a. om hvem der fandt min søn og hvor?

Hvem begravede ham? Hvorledes døde han? Hvilke identifikationer blev der fundet på ham? (Han bar en identifikation om håndleddet samt en fingerring). Ligeledes andre detaljer, som du kunne forestille dig, at jeg måtte ønske at få kendskab til. Jeg vil sætte storpris på, hvis du kan sende mig så meget information som muligt.

Du nævnte i dit brev, at du vil fotografere Bernards grav, hvis jeg ønsker det. Det vil jeg være meget glad for. Hvis du mangler film, så lad mig vide størrelse og nummer, så sender jeg filmen over til dig.

I taknemlighed for din omsorg for min søns grav og for alle oplysninger om ham vil jeg, gerne sende dig en gave. Jeg har imidlertid erfaret, at det ikke er tilladt at sende penge, men venligst lad mig vide, om der er noget, du ønsker. Lad mig endelig vide, hvis din familie mangler mad, tøj eller begge dele?

Jeg kan ikke takke dig nok for alt, hvad du har gjort. Vær venlig snart at skrive til mig.

*I taknemlighed
Lillie Sabbath*

Sidst kendte brevudveksling mellem fru Cox i England og Lillie Sabbath i USA sker i efterfølgende brev, skrevet af Lilli Sabbath den 14. november 1946.

Min kære fru Cox

Jeg er ked af, at jeg ikke har fået besvaret dit sidste brev før nu, men jeg har haft meget travlt de sidste måneder, idet min datter har født en søn, hvorfor jeg har opholdt mig i hendes hjem for at hjælpe hende.

Jeg var meget glad for at modtage dit sidste brev.

Det indeholdt detaljerede svar på meget, som jeg i længere tid har søgt besvaret.

Endnu engang tak for alle informationerne og ikke mindst for den ulejlighed som jeg har pålagt dig.

Jeg sender dig en pakke indeholdende mad og nogle nylonstrømper.

Mrs. Lillie Sabbath
5477 S. Greenwood
Chicago, 13, Illinois
U.S.A.

August 14, 1946

Dear Mrs. Cox:

I wrote to you in April in answer to your letter about finding the of my son, Bernard Sabbath and as yet I have received no answer from you, so I've come to the conclusion that my first letter never reached you. It must have gotten lost in the mails.

I want to take this opportunity to thank you for all the trouble you have gone to to inform me of my son's grave. Your letter was the first bit of definite information I had received as to whether my son was dead or alive. The American War Department had only informed me that he was missing. They had proof as to his death one way or the other.

Bernard was my only son, his father has been dead for the past ten years and my whole life was wrapped up in my son. I had always hoped and prayed that somehow or somewhere Bernard was alive and would be coming home to me, but that's not the way fate had planned.

Your letter was like a letter from an angel. It gave me a certain sense of relief. Even though the news was not of the best nature, it makes me feel better to know something definite and not just go on wondering and hoping in vain.

If it isn't too much trouble, I was wondering if you could furnish me with some additional information as to who found my son's body and where? Who buried him? How he met his death? What means of identification were found on him? (He was wearing an identification bracelet and a ring) And every other detail you think I would be interested in knowing. I would really appreciate all the information you could send.

You mentioned in your letter that you would take a photograph of Bernard's grave, if I so desired. Well again I would really appreciate it. If you need film, please let me know the size and number you need and I will send some to you.

I want to send you a gift in appreciation of taking care of my son's grave and for your kindness in sending me the information about him. I found that I am not allowed to send money, so please do not hesitate to let me know what you would like. Do you people need food or clothing or both? Please let me know.

I am now living in Chicago, Illinois so please send you next letter to my new address at the top of this letter instead of my address in Los Angeles, California.

I can't seem to be able to thank you enough for all your trouble. Please let me hear from you soon. Thanking you again, I am

Sincerely yours,
Lillie Sabbath

Brev fra fru Sabbath til fru Cox fra 14. august
1946

nov 14, 1946
5477 S. Greenwood
Chicago, Ill.

My dear Mrs. Cox:

I'm sorry I hadn't acknowledged your last letter before this, but I've been quite busy these last few months and my daughter gave birth to a baby boy and I've been staying with her and helping her.

Your last letter was very lovely. It contained all the details which I had wondered about for so long.

Thanks again for the information and again for all the trouble I've put you to.

I'm sending you a package containing some food and a

couple of pair of nylon stockings. I tried to pick out the items that ~~will~~ heard were hard to get in England. If there is anything else that you need, please do not hesitate to write and tell me.

I have quite a lot of very good used clothing. If you can use any, also please let me know.

I would also like very much to have the name and address of the man who found my son and fought for the right of a decent decent grave for my son. I would also like the address of your father, as I would like to send

some food and clothing package to them also.

Have you heard whether or not a "Star of David" had been put on the grave?

When they buried my son, do you know if they buried him with his bracelet? If not what became of the bracelet?

Well again, thanks for the kindnesses you have ~~at~~ shown to me.

Hoping to hear from you real soon. Let me know if you receive the package.

Sincerely yours!

Lillie Sabbath

Sidst kendte brevveksling mellem fru Sabbath og fru Cox d. 14. november 1946.

Jeg bar prøvet at udvælge ting, som vi kan købe her, men som jeg har hørt, er svære at anskaffe i England. Hvis der er andet du mangler, så vær ikke beskeden, men lad mig det vide.

Jeg har også en hel del gode, men brugte klæder; så lad mig endelig vide, hvis du kan bruge disse.

Jeg vil meget gerne, om du kan fremskaffe navn og adresse på den mand, som fandt min søn og foranledigede, at han fik et respektabelt gravsted.

Ligeledes vil jeg gerne have adressen på din far, idet jeg også gerne vil sende en pakke til din familie

Ved du, om man har anbragt en Davidsstjerne på graven?

Ved du, om man begravede min søn med sit armbånd på armen? Hvis ikke, hvad tror du der skete med hans armbånd?

Endnu engang tak for den venlighed, du har vist mig.

Jeg glæder mig til snart at høre fra dig. Lad mig vide, om pakken nåede frem til dig.

*I taknemlighed
Lillie Sabbath*

Epilog

I overklitfoged Axel Rasmussens beretning nævnes forviklingerne vedrørende købmand Martin P. Hansens, i første omgang mislykkede bestræbelser på at lægge en krans på Bernard Sabbaths grav. Kransen var fælles indkøbt af en række lokale folk fra Stenbjerg.

Et avisudklip fra Thisted Amtsavis dateret 2. juli 1945 fortæller udførligt, at Bernard Sabbath fik sin krans. Kransen var bundet i januar 1945, men den blev først (sikkert opfrisket) nedlagt på Bernard Sabbaths grav på befrielsesdagen d. 5. maj.

En bemærkning i Nørhå sognepræsts embedsarkiv fortæller, at Bernard Sabbath ingenlunde fik sit sidste hvilested på Stenbjerg Kirkegård.

I 1948 besøgte en amerikansk militærenhed Danmark. Den havde til opgave at finde og hjemføre de faldne amerikanske statsborgere, som fandtes begravet på dansk kirkegårde.

Bernard Sabbath blev efterfølgende opgravet på Stenbjerg Kirkegård d. 4. maj 1948 og ført

aa.

Kransen kom alligevel paa den engelske Flyvers Grav.

I Tilslutning til Beretningen i Fredags om den engelske Flyvers Begravelse paa Stenbjerg Kirkegaard oplyses nu, at den store Krans, som paa Købmand M. P. Hansens Initiativ var indkøbt, alligevel tilsidst kom paa Flyverens Grav.

Da Tyskerne paa Begravelsesdagen anholdt Overklitfoged Rasmussen, og man tillige blev klar over, at Tyskerne paa en eller anden Maade havde faaet Nys om, at der var indkøbt en Krans, skjulte man den og udsprede Rygtet om, at den var tilintetgjort.

Men Kransen blev gemt i god Behold, saaledes at man havde den, da Kapitulationen kom, og d. 5. Maj gik Købm. M. P. Hansen, Strandfoged Jens Martin Jensen og et Par andre af Fiskerlejet op paa Kirkegaarden og lagde den paa Flyverens Grav.

Berettet i Thisted Amtsavis d. 2. juli 1945.

til USA, hvor han blev begravet på en militær kirkegård.²

I det sidste kendte brev til fru Cox spørger fru Sabbath (citater: *Ved du, om man har anbragt en Davidsstjerne på graven.* (citater slut).

Det havde man. Gravstenen med Davidsstjernen kan i skrivende stund ses på Stenbjerg Kirkegård. Den er anbragt på kirkegården, hvor sløjfede graves gravsten opbevares. Stenen blev efter krigen antagelig skænket af den Jødiske Menighed i Danmark, begrundet af efterfølgende udtalelse til avisen:

Jævnfør viste avisudklip udtaler købmand Hansen til avisen bl.a. (citater): *Den omkomne soldats mor fortæller; at han var af jødisk slægt, hvorfor hun gerne vil have en Davidsstjerne anbragt på graven i stedet for trækor-*

Den amerikanske Flyvergrav i Stenbjerg.

Det er lykkedes at komme i Forbindelse med Soldatens Mor.

Den 27. September 1944 drev Liget af en amerikansk Flyver ind ved Stenbjerg. Tyskerne begravede det i Sandet, men senere blev der opnaaet Tilladelse til at begrave det paa Kirkegaarden, hvilket skete den 2. Januar 1945. Paa en ikke helt almindelig Maade lykkedes det senere at komme i Forbindelse med Soldatens Hjem, og det skete med Bistand af en Datter af Købm. Martin Hansen, Stenbjerg.

Købm. Hansen fortæller os, at hans Datter, der er gift med en Engländer og bor i London, efter et Besøg i Stenbjerg i Vinter henvendte sig til de engelske Myndigheder og gav dem Navnet paa den omkomne Soldat. Paa den Maade lykkedes det at komme i Forbindelse med Soldatens Familie i Amerika. Hans Far var død for 10 Aar siden, og han var eneste Barn.

Der er nu kommet Brev til Købm. Hansens Datter, der atter er paa Besøg i Hjemmet, fra den omkomne Soldats Mor. Hun fortæller, at han var af jødisk Slægt, og hun vil gerne have en Davidsstjerne anbragt paa Graven i Stedet for Korset. Sognepræsten har ikke haft noget imod dette, oplyser Købm. Hansen, og nu skriver jeg til Overrabbineren i København for at faa ham til at ordne Sagen. Det gaar sikkert saadan, at den amerikanske Flyver faar en Stjerne paa sin Grav.

Købmand Hansens udtalelse til avisen.

set. Sognepræsten har ikke noget imod dette, oplyser købmand Hansen. Efterfølgende skriver jeg til overrabbineren i København for at få ham til at ordne sagen. Det går sikkert sådan, at den amerikanske flyver får en stjerne på sin grav. (citats slut)

Sabbaths gravsten.

Hvor på Stenbjerg Kirkegård Bernard Sabbaths grav var at finde indtil sløjfningen i 1948, kan dokumenteres via kirkens fortegnelse over

Sabbaths sløjfede grav.

Bernard Sabbath. (Fra bogen Eight Air Force Bomber Stories af Ian McLachlan)

eksisterende og sløjfede graves placering.

Bernard Sabbaths grav, engang bærende det tidligere viste hvide trækors og senere stenen med Davidsstjernen, fandtes anlagt umiddelbart til højre for den på billedet viste grav med gravsten, hvor i der øvrigt er begravet en ilanddrevet engelsk søofficer, som deltog i 1. verdenskrig.

I efterkrigsårene var der gisninger mellem allierede flyveteraner om en nådesløs tysk ubådsbesætnings nedskydning af hjælpeløse nødstedte allierede flybesætninger på åbent hav. Undersøgelser har indtil dato ikke kunnet forklare de to mystiske skudsår, som fandtes på Bernard Sabbaths krop, da han blev fundet, især når det vides fra den eneste overlevende fra togtet, Joe Garrett, at Bernard Sabbath ikke var såret, da han forlod flyet.¹

Stenbjerg:

Er beliggende ved vestkysten i Thy, 7752 Snedsted, Thisted Kommune.

¹⁾ Fra bogen: Eight Air Force Bomber Stories, forfatter Ian McLachlan.

²⁾ Nørhå sognepræsts embedsarkiv.